

מחון בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

שם הספר: צועדים בדרך המילים		כתה: ו'	הוצאה: כנרת בית הוצאה לאור
שנת הוצאה: 2014		שמות הכותבים: בינה גלר-טליתמן; חנה שליטא	
למי מיועד? ממלכתי [בלבד] // ממלכתי וממלכתי-דתי			
ממד לבדיקה	קריטריונים	תשובות ודוגמאות מילוליות	
רשימת הנושאים בהם עוסק הספר	פירוט תוכן העניינים: נושאים מרכזיים ופריטים בתוך כל פרק	מצ"ב צילום תוכן העניינים המפורט. כמה מילים על מינונים: בספר 317 עמודים, או 311 עמודי תוכן בניכוי תוכן עניינים ודף מקורות. 128 העמודים הראשונים מוקדשים לנושאים שונים, בהם יש נגיעות רבות לתרבות יהודית, ואילו עמודים 179 – 316 מוקדשים ל"מעגל השנה היהודי". אלו 137 עמודים המהווים למעלה מ-43% מהספר. בניכוי 48 העמודים המוקדשים למועדים "ישראליים" (כגון יום הזיכרון ליצחק רבין, יום השואה, יום הזיכרון, יום העצמאות, ויום ירושלים), חגי ישראל ה"יהודיים" מהווים 89 עמודים, או 28% מהספר. כאמור, על אלו מתווספים נושאים, יהודיים ² רבים בעמודים אחרים.	
		מספר העמוד, המקור², ציטוט והסבר	רלוונטיות לנושא / לתחום הדעת
תכנים ממקורות¹ יהודיים ו/או הקשרים דתיים [כולל התייחסות לאיורים ותמונות ולמסר שהם מעבירים: בנים ובנות; צורת לבוש; כיפה / כיסוי ראש; הפרדה מגדרית ועוד.]	בתוך הטקסט ובתרגול	1. לעתים יש התייחסות לחז"ל כ"חכמנו". למשל בעמוד 7, במבוא לפרק, מוסבר כי "נקרא את דעתם של חכמנו..." ללא כל הסבר או הסתייגות. במבוא לפרק "לא לאלימות" שוב מוסבר שהפרק יעסוק "ביחסם של חכמי ישראל להתנהגות אלימה" (ע' 41) וממצב אותם כ"חכמים". יש לציין שבאותו הסבר מצויי שבפרק יבאו גם יחסם של משוררים בני זמננו לנושא וכן מבואר שהמובאות מהתלמוד ישמשו לדיון במאפייני לשון החכמים.	רלוונטי
		2. ע' 43: סיפור תלמודי "המגביה יד על חברו" והסבר בהערת שוליים מי היה ריש לקיש. מופיע דיון המסייע להבין את הטקסט ואת אופן הסקת המסקנות התלמודית ושיטת המדרש של חז"ל. ניכר שהדבר נועד להשתמש בקטע להבנת שפת החכמים וסוג זה של מקורות עבריים. בדיון שלאחר הקטה מתבקשים התלמידים גם לשקול ולנמק אם הם מסכימים עם הנאמר בקטע או לא. (מצ"ב צילום העמוד)	
		3. ע' 45: דיון נרחב בקטע תלמודי על שנאת חינם וחורבן בית שני. לקטע קודם קטע קריאה קצר שם הקשר היסטורי על המרד הגדול ובו מצויין כי שנאת חינם כהסבר לחורבן היא "טענת חז"ל". למרות הסתייגות ראוייה זו, לא מופיעה אלטרנטיבה כלל, למשל הסבר היסטורי או אפילו תלמודי אחר, החורג ממוסר השכל זה שהלבישו חז"ל על החורבן ועל הסיבות לעויינות בין הסיעות היהודיות השונות. בדיון שבקטע זה (ע' 46) אחת השאלות של הבנת הנקרא מבקשת מהתלמיד לכתוב מה היו חטאי בעל הבית והחכמים. שאלה כמעט ביקורתית על האגדה מבקשת לשער מתי נכתבה	

¹ מקור: ספרי המקרא: תורה, תנ"ך; ספר האגדה; תפילה; סידור; מחזור; פיוט; תלמוד; משנה; מדרש; חז"ל; סיפור חסידי; הרמב"ם ועוד

² מקור: ספרי המקרא: תורה, תנ"ך; ספר האגדה; תפילה; סידור; מחזור; פיוט; תלמוד; משנה; מדרש; חז"ל; סיפור חסידי; הרמב"ם ועוד

מחון בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>אותה אגדה.</p> <p>4. ע' 43: בדיון על שיר העוסק בפגיעה בבעלי חיים מבקשת אחת השאלות להסביר את הקשר בין השיר לבין אמר חז"ל "צער בעלי חיים". הקשר לנושא רלוונטי. שוב יש כאן ביסוס של תוקף מוסרי למקורות היהודיים.</p> <p>5. בעמוד 47 מופיע דיון לגיטימי בלשון החכמים ואחד מחלקי הדיון משווה בי לשון החכמים ללשון המקרא. בהשוואה זו מצויין כי בלשון החכמים נפוץ הביטוי "הקדוש ברוך הוא" לעומת "אלוהים, ה'" בלשון המקרא. כמובן שהשימו בכינויים אמוניים רלוונטי פה, אולם השימוש ב-ה' במקום בשם המפורש, יהוה, כפי שהוא אכן כתוב בטקסט המקראי, הוא "קיצור דרך" אמוני.</p> <p>6. ע' 69: במסגרת פרק על היחיד בחברה מובא סיפור חסידי "מעשים של ממש" על חשיבות נתינת צדקה. השאלות על הקטע אינפורמטיביות על הנבנת הנקרא ואף קישור לפסוקים המקראיים מספר דברים בהם מופיעת מצוות תרומות לעניים וניסיון לקשר בין שני המקורות. אין דיון ביקורתי בקטע ואף לא מוסבר חסידות מהי.</p> <p>7. ע' 83: מובא משל מ"אלף בית דבן סירא" על חיקוי התנהגות של אחרים. המשל רלוונטי לנושא הפרק וכלל איננו "אמוני". המשל מבוסס על משל של איזופוס, המובא גם הוא, והערת שוליים מצביע על המקור והחיקוי. מצד אחד מופיעה כא השוואה בין משל יהודי ליווני. מאידך, כלל לא ברור לשם מה צריך את המשל של בן סירא, המתבסס על המקור היווני ולא מוסיף עליו דבר.</p> <p>8. ע' 7-86: אגדה של ביאליק הממוקמת בימי דוד המלך. האגדה איננה "אמוני" אלא עוסקת בנושאים אוניברסליים של משפט צדק, בעיקר בדיון באגדה בעמ' 88. הקטע משמש גם הקדמה לדיון במפעל "ספר האגדה" של ביאליק ורביצקי.</p> <p>9. ע' 90: בקטע על אופן ליקוט ספר האגדה מסופר על ביאליק שיזם את המפעל כי "התעורר אצלו החשש שיהודים אלו [החילונים] אולי לא יכירו את אוצרות התרבות היהודית לדורותיה..." וכעבור כמשפט חוזר ההסבר: "...כדי שהצעירים והצעירות החילוניים יכירו ויעריכו את התרבות היהודית וירגישו קשר אליה." אינני מכיר את החומר מספיק ומאוד יתכן שזו הייתה המוטיבציה של ביאליק, אבל הטקסט איננו מציין שביאליק עצמו זנח</p>		
---	--	--

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>את עולם הישיבות וחלק משירי צאן הברזל שהותיר לנו עוסקים במחנק שחש בעולם דתי זה. מה שנותר הוא עמדת הטפה של עליונות דתית על פני העגלה החילונית הריקה.</p> <p>10. ע' 93: בסיפור "הרוכל ורבי ינאי" ממיקרא רבה וילנה מפרש המדרש פסוק מספר תהילים בנוגע להימנעות מלשון הרע כסגולה לחיי נצח. בהסבר מהם מדרשי חז"ל מוצגת אמונת חז"ל כי התנהגות מוסרית קלוקלת באה לידי ביטוי במחלות ביולוגיות. עמדתם זו של חז"ל אכן מוצג מפורשות כ"אמונתם", אולם לא מובא כל הסבר אלטרנטיבי והדיון בקטע (ע' 93) אינפורמטיבי לחלוטין ואיננו ביקורתי.</p> <p>11. ע' 101: בפרק העוסק בזכויות אדם, מופיע קטע קצר של דוד בן גוריון "מה מלמד אותנו ספר הספרים" בו טוען ב"ג שכל אדם נברא בצלם אדם הראשון, ולא רק יהודי נברא בצלם. המקור רלוונטי לפרק ועושה בעצמו שימוש פרשני-יצירתי במקור יהודי. השאלות הקשורות בקטע אינן מעודדות דיון או חשיבה, אלא אינפורמטיביו בלב. אחת השאלות היא על סף האבסורד, לדעת: בעוד שהטענה בקטע היא שכל בני האדם שווים ולא רק יהודים נבראו בצלם, מבקשת השאלה מהתלמיד לכתוב "מה נדרש מכל יהודי"...</p> <p>12. ע' 103: בסיפור "מזל הנשר" מאת ג'יימס אגרי מובא דבר הנשר כאמור "צלם אלוקים". השפה מעט מליצית ויכול להיות שזו שפת המקור (קרי התרגום המקורי לעברית) ולא בחירת עורכי הספר ששאלו את הסיפור המתורגם.</p> <p>13. בפרק "בני האדם בראי אגדות יוון", לאחר סיפור תיבת פנדורה שבראיתו סיפור בריאת האישה בידי זאוס, הובאו בע' 171 שתי מסורות בריאת האישה מספר בראשית. בשאלה מתבקשים התלמידים להשוות בין שתי המסורות המקראיות לבין הסיפור היווני. ההשוואה רלוונטית וההשוואה היא רעיון יפה, אולם אחת קטגוריות ההשוואה מסלילה את התשובה שהיוונים ייחסו לאישה תפקיד מזיק בעוד שביהדות מיוחס לה תפקיד מיטיב. בע' 172 באותו הקשר מוזכר סיפור פיתוי חווה בידי הנחש, אולם לא נעשית השוואה דומה. גם מספר עמודים קודם לכן כשמוסבר מיתולוגיה מהי, לא נעשית השוואה לתנ"ך, למרות שהוא עומד יפה בהגדרה של מיתולוגיה</p>		
--	--	--

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדטה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>כפי שהיא מופיעה בספר.</p> <p>14. ע' 173: אחרי סיפור אורפיאוס היורד לשאול להחזיר את אהובתו אורדיקה, אך מאבד אותה בגלל מבט לאחור, אחת השאלות מבקשת להשוות את הסיפור לסיפור בראשית על אשת לוט.</p> <p>15. ע' 183: במסגרת פרק "עונג שבת" מופיעה השוואה בין שני נוסחי עשרת המדברות.</p> <p>16. ע' 184: הסיפור "שומר שבת" של חיים הזז על נס שקרה לבעל מלאכה בשל שמירת שבת. בשאלות (ע' 185) נשאלים התלמידים מה היה המעשה בזכותו זכה בעל המלאכה בכספו (התשובה: שמירת שבת) וכן האם מופיעים בסיפור אלמנטים של אגדות כגון האם יש כאן מקריות או האם מופיעה דמות פלאית. השאלות מאפשרות דיון ביקורתי.</p> <p>17. ע' 185: בהמשך לסעיף הקודם, בשאלות מתבקשים התלמידים לכתוב פסקה על חשיבות השבת במסורת היהדות, ומצויין "חשבו על נקודות מבט שונות", אך לא מוסבר למה הכוונה.</p> <p>18. ע' 185: שאלת העשרה שולחת תלמידים לקרוא מהי "הבדלה" ולכתוב על הטקס.</p> <p>19. ע' 8-186: הסיפור "למה צחק הצדיק" של מרטין בובר שמספר על מציאת מקור הכנסה לא צפוי ששימש לקבלת שבת ללא צורך לפשוט יד. הצדיק מודה ל"שמים" על "ברכת השבת". בשאלות לסיפור (ע' 189) נשאלים התלמידים על הכוחות המיוחדים שמייחסים החסידים לצדיק על פי הסיפור (נראה ראוי כהבנת הנקרא) וישנה גם שאלה ביקורתית של יסודות הסיפור. משאלה זו עולה כי אחד מיסודות הסיפור היא שעבודת האל נעשית בשמחה.</p> <p>20. ע' 194: הסיפור החסידי "מעשה בחייט" המספר על חייט המתחשבן עם אלוהי לא רק על חטאיו, אלא גם על חטאי האל כלפיו והמאזן הסופי נוטה לרעת האל. הרב מצדיר את החייט. הסיפור ביקורתי בתוכנו ומעורר מחשבה. התלמידים מתבקשים להסביר את עמדות התלמידים ששללו את מעשי החייט והרב שהצדיקו ובקש לחשוב על לקח. סיפור מעניין וראוי ורלוונטי.</p> <p>21. ע' 196: מובאת תפילת נעילה בהקשר ראוי לדעתי של פרק העוסק ביום הכיפורים. מובא גם השיר "נעילה" של רעיה הרניק והשאלות משוות בין השיר</p>			
---	--	--	--

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדטה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>לתפילה באופן סביר.</p> <p>22. ע' 200: שיר התפילה "גשם" של אסתר ראב ובו בקשה לאלוהים. הוא מופיע בהקשר של תפילת הגשם ולשיר "גשם בוא" של תרצה אתר ונערכת השוואה בין שלושת השירים. השימוש בשלושת הטקסטים הוא פדגוגי-לשוני וראוי, והשוואה עצמה היא המטלה.</p> <p>23. ע' 212: בפרק על חג החנוכה מופיע קטע מתפילת "על הניסים". בשאלת העשרה בעמוד הבא מתבקשים התלמידים לאתר כינויים מנוגדים ושם נוצר הצמד "זדים" המנוגד ל"עוסקי תורתך". אמתת, זו לשון התפילה, אולם בהתחשב בקהל היעד אולי ניתן היה להשמיט כינוי זה (בשאלות יש חזרה מספר פעמים על הכינוי "זדים, וביאורו) ולהתמקד באחרים או להציע נק' מבט ביקורתית על הכינוי.</p> <p>24. ע' 226: טקסט נאה על התגבשות מנהגי חג ט"ו בשבט. טקסט היסטורי שאינו אמוני כלל.</p> <p>25. ע' 213-5: סיפור חוני המעגל מספר האגדה של ביאליק. אחריו שאלות אינפורמטיביות.</p> <p>26. ע' 235: במבוא לפרק פסח מצויינת מצוות ביעור חמץ ונאמר מפורשות שזו מצווה שנוהגים לקיים שומרי מצוות. מצד אחד הציון המפורש ראוי. מצד שני זה אומר במשתמע שאת שאר המצוות מקיימים כולם.</p> <p>27. ע' 244: מוקדש לאלהו הנביא שלפי המסורת הוא מבשר הגאולה.</p> <p>28. ע' 245: מידע על מנהג ביעור חמץ והשוואה יפה לשיר "ביעור חמץ" של חנה ניר העוסק בחירות פרטית המושגת על ידי ביעור תחושות קשות ורגשות שליליים.</p> <p>29. ע' 262: בפרק על יום השואה יש השוואה קצרה בין הסיפור המקראי על צדיקי סדום וחסידיו אומות העולם. לגיטימי, אם כי לדעתי מיור ומאולץ ומוטב בלעדיו.</p> <p>30. ע' 271: בפרק על יום הזיכרון מובא סיפורו של משה מרזוק (עסק הביש) ויש שאלות על עדת הקראם אליה השתייך. בטקסט הקראים מונגדים ל"יהודים דתיים" אולם ההנגדה הנכונה היא בין יהדות קראית ליהדות רבנית בעיני יש כאם זיהוי של זרם ספציפי ביהדות המודרנית (היהדות הרבנית האורתודוקסית) על היהדות כולה, כאילו רק דתיים אלו הם "יהודים דתיים", ולא כך היא. יש רפורמים דתיים,</p>			
---	--	--	--

מחון בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>וקונסרבטיבים דתיים, וחרדים, וגם קראים דתיים. ואולי עוד זרמים. בעיני זו גישה מתבטלת בפני זרם ספציפי של היהדות בישראל המודרנית וביטול עצמי.</p> <p>31. ע' 288-9: בדומה לציון בפסח שיהודים שומרי מצוות מקיימים מצוות מסוימות, גם בהסברים על מקור חג ל"ג בעומר ובשאלות על הקטע מוסבר שיהודים שומרי מצוות נוהגים מנהגי אבלות בתקופת העומר. ההקשר ראוי והסיוג של המנהגים לשומרי מצוות נכון. שוב אני חושב שזה הופך את שאר המנהגים למובנים מאליהם לכולם.</p> <p>32. ע' 292: מדרש בראשית רבה על משל האריה והקורא בו נעשה שימוש לנסות ולמנוע את המרד ברומא. בהערת שוליים מוסבר ההקשר ההיסטורי על אי התגרות במעצמה העולמית וישנה גם השוואה למשל איזופוס בעמוד הבא. ראוי.</p> <p>33. ע' 295: במבוא לפרק על יום ירושלים מובאת האמרה על "עשרה חלקים" מתוך אבות דרבי נתן וההסבר במבוא הוא שהשיר מבטא את "אהבתם של חכמנו לירושלים". שיר הלל לירושלים יופיה וחכמתה – רלוונטי. כמובן שבמקורות היהודיים יש קשת של עמדות לגבי ירושלים ולא רק אהבה. אנשי ביתר מאותה התקופה זלזלו באנשי ירושלים וראו בהם גזלנים שעושקים את עולי הרגל. במקרא נביאים רבים העבירו ביקורת על העיר ויושביה סיורי החורבן מאירים את יושבי ירושלים באור שלילי ועוד.</p> <p>34. ע' 304: בדברי הסבר על "תיקון ליל שבעות" בפרק על חג זה כתוב "גם אנשים שאינם דיים מקיימים בימינו את המנהג הזה ומקדישים את ערב שבעות ללימוד של נושאים שונים בתרבות ישראל" – אולי נכון אבל יחסית שולי. מתחת מופיעה תמונה של הזמנה לערב שכזה במדרשת עלמה. לפחות יש כאן הכרה ביהדות הפלורליסטית, גם אם לא בשמה.</p>			
<p>35. ע' 21: לאחר עיסוק של מספר עמודים באנטישמיות וגזענות, מופיעה מובעה ממסכת אבות על קבלת כל אדם בסבר פנים יפות. המובאה איננה "אמונית" והגם הדיון שאחריה איננו כזה אלא עוסק בהבנת הנקרא ואף מבקש מהתלמידה לנמק את מידת הסכמתם עם מוסר ההשכל. בצד העמוד מופיעות הערות שוליים המבארות מי היה שמאי</p>	<p>לא רלוונטי</p>		

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>הזקן ומהי המשנה. באורים אלו נייטרלים ואינפורמטיביים. לדעתי הקישור של מוסר השכל של סבר פנים יפות לסוגיית האנטישמיות חלש ומאולץ, אך ניתן לפרש קשר זה אחרת. (ראה צילום עמוד).</p> <p>36. ע' 91: בדיון שבקטע העוסק ב"ספר האגדה" של ביאליק ורבניצקי נשאלת השאלה: "איזו טובה צמחה לעם היהודי מלימוד התנ"ך, המשנה, התלמוד, והמדרשים במהלך הדורות?" מבלי לציין שזו דעת מחברת הקטע או ביאליק, ומבלי לעורר מחשבה ודיון בעניין.</p> <p>37. ע' 103: אחרי קטע העוסק בגזענות, השאלה הראשונה בדיון היא: "היזכרו והביאו דוגמא מספר שמות על אפליה ממושכת של עם בידי השליט." אני מניח שהכוונה היא לשיעבוד עם ישראל במצרים ולדעתי מדובר באנכרוניזם מאולץ שאיננו במקומו.</p> <p>38. ע' 133: במבוא לפרק העוסק בשמירת טבע ואקולוגיה (שכותרתו היא "לעבדה ולשמרה" הלקוחה ממצווה מקראית) מופיע ציטוט ממדרש קהלת רבה "שלא תקלקל את עולמי...". הציטוט מחזק את שם הפרק: שמירת הטבע כציווי אלוהי. נקודה זו היא בסיס לדיון בע' 134 וזה מתבסס בהבנת הנקרא והבנה מוטו מהו.</p> <p>39. ע' 181: במבוא לפרק "עונג שבת" מוצג הנושא "בעשרת הדברות נכללו עיקרי המצוות שבתורה וביניהן מצוות המנוחה בשבת." קביעה חד משמעית ללא סיוג.</p> <p>40. ע' 192, בדברי ההסבר לפרק "ימים נוראים" מוסבר לתלמידים כי הימים הנוראים נקראים כך בשל "אווירת יראת הכבוד מפני האל הנורא והנשגב". מחברות הספר הן הדוברות בקטע אינפורמטיבי זה. בהמשך ההסבר מצוין לגבי חלק מהמנהגים שהם "לפי המסורת היהודית" (רק מסורת אחת?)</p> <p>41. ע' 193: בפרק על הימים הנוראים מופיע סיפורו של מרדכי בר-און "רציתי להתפלל ולא ידעתי" על תחושותיו במלחמת השחרור על כך שרצה להתפלל ולא ידע כיצד. בכל זאת התפלל בלשון פשוטה, אבל רצה להתפלל תפילה שאותה כל היהודים בכל הדורות התפללו. בשאלות על הקטע נשאלים התלמידים גם על הצורך שהתעורר במספר. לדעתי הקשר של הקטע לפרק – רופף ומאולץ (המחברות</p>		
---	--	--

מחון בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>מניחות שהתפילה אותה רצה להתפלל היא תפילת נעילה). חמור מכך, המסר של הסיפור בעייתי ביותר: על הצורך בתפילה, על הצורך בתפילה רבנית ממוסדת לעומת תפילת יחיד אישית, כמו גם החלל הרגשי של החילוני שאינו בקיא בליטורגיה דתית.</p> <p>42. ע' 196: תלמידים מתבקשים לבחור קטע מתפילת נעילה ולשנן אותו בעל פה. לא ראוי.</p> <p>43. ע' 200: במבוא לפרק "סוכות" מובאת מישניה ופירושה: האל קובע האם השנה החקלאית החדשה תהייה גשומה או שנת בצורת. אין סיוג.</p> <p>44. ע' 212-5: סיפורו של עובד בן ישי "שם בחנוכהשנת 1943" על נס שארע לחיילי הבריגדה במלחה"ע השנייה מחנוכה. הסיפור גם מספר כיצד כל הגויים מחכים לנס שיקרה ליהודים ביום חגם ואיזו הערכה הם מתמלאים כלפיהם. התלבטתי מאוד אם זה ראוי או לא. אולי זה כן רלוונטי לחג החנוכה. המסר של ניסים שקוראים בימינו לא חביב עלי גם אם זה לו מוצג כנס של ממש.</p> <p>45. ע' 235: במבוא לפרק על פסח מובאים שני ציטוטים משיר השירים ואחד מרמב"ם על בוא האביב ללא דיון, שאלות, או הקשר לשאר הטקסט. לדעי לא רלוונטי בצורה זו.</p> <p>46. ע' 239-42: הסיפור "כוס הדורות" של אשר בר על נס בחג הפסח. בשאלות בע' 243 מתבקשים התלמידים לספר לחבריהם על סיפורים נוספים על התגלות אליהו הנביא בחג הפסח.</p> <p>47. ע' 311: בפרק על חג השבועות מופיע סיפור התחלתו של רבי עקיבא וכניסתו לעולם התורה מאבות דרבי נתן. באלות על הקטע (ע' 311) נשאלים התלמידים על רגשות והזדהות. הקטע משמש גם להסבר על אחת המידות (קל וחומר) בהן עושה רבי עקיבא שימוש. הקטע איננו קשור לשבועות כלל. הוא כן מסכם (יחסית בסוף הספר) את הקטעים הקודמים שהוקדשו לסיפורי חכמים.</p>			
<p>48. ע' 23: אחרי סיפור של אורלי קסטל-בלום על חוויה לא נעימה בחדר הכיתה מובאת אמרתו של רבי יצחק מהתלמוד "כל המקניט את חברו..." ובהערות שוליים מוסבר מהו תלמוד. האימרה רלוונטית לנושא הסיפור, אולם אין דיון בה. הבעייתיות היא במיצוב המקורות היהודיים כבסיס מוסרי להתנהגות אנושית בחברה.</p>	<p>רלוונטי</p>	<p>בחלונות מידע</p>	

מחון בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>49. ע' 29: אחרי סיפור על חינוך עוררים והמצאת כתב ברייל, בפרק הדיון מופיעה בחלונת האמרה "געת ומצאת – תאמין" ושאלות הדרכה האם מסכימים עם הפתגם והאם הוא מתאים לסיפור. הדיון מקשר את האמרה לסיפור לנושא של התמדה והצלחה בעקבות מאמץ, ולכן רלוונטי.</p>			
<p>אין בספר חלונות מידע נפרדות. כן מופיעים מדי פעם ביאורים בשולי העמוד, ורבים מהם מבארים נושאים העוסקים ביהדות. אולם מכיוון שאלו תמיד נוגעים ישירות לטקסט עצמו והתרגולים מתייחסים להערות אלו, התייחסתי אליהם כחלק אינטגרלי מהטקסט. במקרים ספורים מובאות אמרות שונות בחלונות שאינן מקושרות ישירות לטקסט ואין עליהן שאלו או התייחסות מעבר לעצם הופעתן. למשל:</p> <p>1. ע' 11: בסוף סיפור של אמנון שמוש "צעדים ראשונים" מובאת מובאה מפרקי אבות "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". המובאה "מעטרת" את הסיפור ואיננה מקור לדיון. לדעתי היא גם איננה קשורה הדוקות לסיפור העוסק בקשיי שפה של עולה חדש המעליב שלא במתכוון את המורה בשל חוסר הבנת השפה (יש להתיר כאן גמישות פרשנית למידת הרלוונטיות). בשאלות הבאו אין התייחסות למובאה והיא מבססת, לדעתי בסיס מוסרי להתנהגות שבהחלט מיותר במקרה זה.</p>	לא רלוונטי		
	רלוונטי	באיורים ובתמונות	
<p>אין בעיה באיורים ובתמונות בספר. לכל אורכו מופיעים ילדים וילדות יחדיו, בלבוש קצר. הדבר נכון הן לאיורים הן לתצלומים. למעשה, בספר כולו איתרתי דמות חובשת כיפה אחת בלבד, ואיור של רב בתקופת המשנה שנראה כמודמות מאלדין. מבחינה וויזואלית אין בספר כל בעיה.</p> <p>אין בספר שימוש רב בשפה אמונית. במספר מקומות יש התייחסות ל"חכמנו", ביטוי המעמיד את הקורא בקבוצת התייחסות לאותם אנשי המשנה והתלמוד. דוגמא לכך ניתן למצוא בעמודים 7, 41, ו-22 (פירוט על מראי מקום אלו ניתן למצוא לעיל).</p> <p>מצאתי שני מקומות בלבד בהם נעשה שימוש בכינוי אמוני: באחד נעשה שימוש בקיצור ה' במקום בשם המפורש כפי שמתבקש מההקשר (ע' 47). בשני נעשה שימוש בתיבה "אלוקים", אולם כפי שפרטתי לעיל יכול להיות שכך היה במקור, קרי בתרגום שהועתק לספר הלימוד (ע' 103)</p> <p>מצאתי גם התייחסות יחידה מצד המחברות המהללת את אלוהי בשפה אמונית: בע' 192, בדברי ההסבר לפרק "מים נוראים"</p>	לא רלוונטי	האם נעשה שימוש בשפה אמונית? ³	שפה

³ למשל: אלוקים; הקב"ה; תפילה; נס

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדטה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>מוסבר לתלמידים כי הימים הנוראים נקראים כך בשל "אוירת יראת הכבוד מפני האל הנורא והנשגב". מחברות הספר הן הדוברות בקטע אינפורמטיבי זה. בהמשך ההסבר מצויין לגבי חלק מהמנהגים שהם "לפי המסורת היהודית" (רק מסורת אחת?)</p>		
<p>באופן כללי הספר איננו מציג אמונות ודעות כעובדות, אולם במספר מצומצם של מקרים מוצגות עמדות מסויימות ללא "איזון" בעמדות מנוגדות. כך, אפילו במקומות בהן מופיעה הסתייגות מפורשת, כגון ציון מפורש שרק שומרי מצוות מקיימים מנהג מסויים או שבעיני חכמי ישראל קלקול מוסרי מוביל למחלות (ע' 93), תוך ציון הפרט על מנהג מסויים, משתמע במובלע במנהגים אחרים מקויימים על ידי כל, או שלא מופיע הסבר חלופי למחלות. ניתן לראות זאת, למשל, בתאור מצוות ביעור חמץ בפסח ככזו המקויימת על ידי יהודים שומרי מצוות (ע' 235) ואת אותו הדבר בציון מנהגי אבלות של שומרי מצוות בתקופת העומר (ע' 9-288)</p> <p>במספר מועט של מקומות מופיעים ציטוטים תלמודיים או מצוות מקראיות כבסיס לצורך קביעת התנהגות בימינו אנו. כך למשל במקום אחד מופיע ציטוט אמוני כבסיס לצורך בלשמוע על הטבע כי העולם נברא על ידי אלוהים וזאת כאמרה, לא קביעה דתית, אבל ללא דיון ביקורתי (ע' 133). במקרה אחר</p> <p>במקרים מועטים אחרים מופיעות מצוות דתיות שפשוט נשארות תלויות באוויר כמצוות מחייבות. למשל במבוא לפרק "עונג שבת" מוצג הנושא "בעשרת הדברות נכללו עיקרי המצוות שבתורה וביניהן מצוות המנוחה בשבת." קביעה חד משמעית ללא סיוג. (ע' 181) מקרה אחר הוא במבוא לפרק "סוכות" בו מובאת מישינה ופירושה: האל קובע האם השנה החקלאית החדשה תהייה גשומה או שנת בצורת. אין סיוג. (ע' 200)</p> <p>בעיה אחרת היא הצגה פרובינציאלית ומצומצמת מאוד של "מיהו יהודי דתי" או "מהי יהדות". בכונתי לכך אני מכוון לתפיסה הנפוצה בקרב ישראלים חילוניים שהדתי היחיד כמעט שהם מכירים הוא היהודי האורתודוכסי הישראלי, ועל כן מזהים איתו את היהודי הדתי. אבל בעולם היהדות יש "סוגים" נוספים של יהודים מאמינים: רפורמים, קונסרבטיביים, חרדים אנטי ציונים, קראים ועוד. כך, למשל, בפרק על יום הזיכרון מובא סיפורו של משה מרזוק (עסק הביש) ויש שאלות על עדת הקראם אליה השתייך. (ע' 271) בטקסט הקראים מונגדים ל"יהודים דתיים" אולם ההנגדה הנכונה היא בין יהדות קראית ליהדות רבנית. בעיני זו גישה מתבטלת בפני זרם ספציפי של היהדות בישראל המודרנית וביטול עצמי.</p>	<p>האם ישנה הבחנה בין אמונות, דעות, עמדות ועובדות; הבחנה בין מיתוס למציאות?⁴</p>	<p>הבחנה</p>
<p>באופן כללי בספר רבות מהשאלות במגוון הנושאים הן אינפורמטיביות ונוגעות להבנת הנקרא. בו בזמן, בהחלט ניתן למצוא שאלות רבות המבקשות מהתלמידים לחשוב ולהביע דעות. כך גם בתחום הטקסטים שיש להם נגיעה "יהודית": מרבית השאלות הן אינפורמטיביות, נוגעות להבנת הנקרא, ולעיתים לענייני לשון ומשלבי שפה, כנושא הספר. ישנם יוצאי דופן מועטים מאוד, למשל מספט ציטוטים של אמרות בלי דיון בהן (פורט לעיל) או בדיון שבקטע העוסק ב"ספר האגדה" של ביאליק ורביניצקי בו נשאלת השאלה: "איזו טובה צמחה לעם היהודי מלימוד התנ"ך, המשנה, התלמוד, והמדרשים במהלך הדורות?" מבלי לציין שזו דעת מחברת הקטע או ביאליק, ומבלי לעורר מחשבה ודיון בעניין.</p>	<p>האם הטקסטים והשאלות מאפשרים לתלמיד להטיל ספק? לערער ולהרהר אחר הנאמר? בכל נושא?</p>	<p>רמת השיח המוצע</p>
<p>לסיכום הבדיקה</p>		

⁴ למשל: נסים כעובדה קיימת – התרחשו בעבר ומתרחשים כיום; הטבע נוצר ועוצב, כעובדה שאין מערערים עליה, על ידי אלוהים

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

<p>כפי שהראתי בפרק הסקירה של תוכן העניינים, היהדות מהווה חלק חשוב מאוד מהספר העוסק בשפה ומיומנויות אורניות, ומקורות יהודיים נפוצים בו אף עוד יותר. למעשה, מתוך פרקיו המרובים של הספר שלושה בלבד ("ישראל שלנו", יום הזיכרון ליצחק רבין, ויום העצמאות) אינם כוללים קטעים ממורשת ישראל. בנוסף, אינני מבין כלל מדוע בשיעור זה יש עיסוק נרחב כלכך בחגי ישראל ומועדיו.</p> <p>אמנם ישנם מקורות מתורגמים שאינם ממורשת ישראל או יצירה ישראלית מודרנית, ויש אפילו פרק קחד המוקדש למיתולוגיה העולמית, אבל באופן כללי מקורות אוניברסליים בטלים ביי במקראה זו. פה ושם מתקבלת התחושה שמקורות יהודיים אינם חיוניים לפרק והוכנסו לשם בצוה מלאכותית מסויימת. משהוכנסו, הם אכן רלוונטיים לפרק, אבל היעדרם לא יפגום בפרק מאומה.</p> <p>ריבוי הציטוטים המקראיים, ובעיקר אלו התלמודיים, יור לדעתי מסר סמוי שהבסיס הערכי לפעולות האדם (למשל יחס האדם לטבע או יחס היחיד לחברה הסובבת אותו) מבוססים על ערכים דתיים. הדר, יש לציין לא נאמר ישירות. למעשה, קיבלתי את הרושם שהמחברות כלל אינן מתכוונות שזה יהיה אף מסר סמוי, אבל בקריאה ביקורתית מלווה אותי תחושה זו.</p> <p>ה"צידוק" (הלגיטימי בעיני) להכללתם של קטעי קריאה תלמודיים רבים הוא שמדובר במשלב שפה עצמאי שיש להכירו. במסגרת זו ישנם פה ושם דיונים בלשון החכמים, כיצד היא שונה מהלשון המקראית וכדומה. זה נכון, מעשיר ולגיטימי. אבל אם זו המטרה, מדוע אין שום עיסוק "דקדוקי" ברבדים אחרים של הפה? למשל אין כל עיסוק בעברית העכשווית. קטע אחד בלבד, נדמה לי, לקוח מהתקופה שבין חתימת המשנה למאה ה-20. אין שום עיסוק, למשל, בשירת ספרד, בשפה מליצית במשלב גבוה (להוציא, אולי, עיסוק זניח בנאום של יצחק רבין), ואפילו על סלנג יש משפטים אחדים בלבד. לאור לקונות אלו הכנסת קטעים תלמודיים רבים כלכך ב"תירוץ" של צורך שבעיסוק במשלבי שפה שונים נראה לא מספק. אסייג את דעתי זו ואומר שאולי יש כאן ראייה רחבה יותר של תכנית הלימודים ורבדים אחרים של העברית מופיעים בשנות לימוד אחרות. אינני יודע.</p> <p>בדומה להערה על משלבי השפה ורבדיה, הספר כמעט ואיננו עוסק בסוגות שונות. כמובן שמופיעות בו סוגות שונות כגון נאום, שירה, תפילה, וסיפור קצר, אבל להוציא חצי עמוד על נאום וחצי עמוד על השוואת שיר תפילה לתפילה, העיסוק ה"ספרותי" בסוגות השונות, מאפייניהם וכדומה, מוקדש כמעט כולו לסיפורי חסידים ולמדרש התלמודי. אם יש עניין לעסוק בסוגות, אז יש לעסוק בסוגות נוספות.</p>	<p>מה מפריע לי?⁵</p>
<p>נדמה לי שאת מה שצריך להוסיף ניתן להסיק מהחסרונות שצינתי לעיל: יש צורך במקורות רבים יותר מספרות העולם ותרבויות אחרות; יש לצמצם מעט את מספר הקטעים העוסקים בתלמוד ובאגדה, ובמיוחד את הציטוטים הקרים של אמרות כאלו ואחרות שלא מתקיים לגביהן כל דיון והן יוצרות את הרושם שצווים מוסריים להתנהגות אנושית מקורם הבלעדי כמעט הוא ביהדות; אם אכן הספר מבקש להציג לתלמידים משלבי שפה שונים ורבדים שונים בשפה, אזי יש להציג משלבים שונים ולא רק את לשון החכמים; סיוג מנהגים שונים כאלו המקויימים על ידי שומרי מצוות בלבד או השקפות שונות בהם החזיקו חז"ל איננו מספיק בהיעדר אלטרנטיבה לצידם. אם חז"ל חשבו שקלקול מוסרי מוביל למחלות, מה חושבים אחרים על מקורן של מחלות? לחילופין, מה חושבים אחרים על קלקול מוסרי?</p>	<p>מדוע מפריע לי?⁶</p> <p>מה אני מציע במקום?⁶</p> <p>או בנוסף? מה חסר?⁶</p> <p>מה מיותר?</p>

דברים נוספים שלא הזכרו במחונן וחשוב לדעתי להדגיש:

⁵ נא לצרף מספרי עמודים, ציטוטים ותמונות – ניתן לצרף צילום הדף [אם מצורף בקובץ נפרד – נא וודאו שהקובץ נושא את שם הספר במלואו (כולל כתיבה)]

⁶ למשל: דוגמאות והשוואה לתרבויות אחרות / תיאוריות שונות

מחונן בדיקת ספרי לימוד לבחינת מידת ההדתה, הגלויה והסמויה, המצויה בהם

התרשמות כללית מהספר – ראוי או לא ראוי בעיני: באופן כללי הספר ראוי בעיני. כאמור, אני חושב שהוא יכול להיות טוב יותר מנקודת מבטו של מחונן זה, אבל הוא בהחלט איננו "דוחף" השקפה אמונית בגרונם של התלמידים ובמקרים רבים הוא מתעלם מהשקפה זו כליל, למשל עיסוק בחג פורים מזווית של שמחה ופורים שפיל בלבד או בקדשת העיסוק בסוכות לנושא הגשם בלבד, בלי אף מילה על מקורותיו ההיסטוריים-דתיים של החג. מורה שלא רוצה לדחוף יהדות לילדים יכולה בקלות לעשות שימוש בספר זה בצורה זו. הדבר נכון גם לכיוון השני...

את המחונן המלא + נספחים [צילומים רלוונטיים] הכניסו בבקשה לתיקייה. הכנסו לקישור שלהלן והעבירו אליו את התקיה במלואה: **תודה**
<https://drive.google.com/drive/folders/0B1uxMR7MGiZTWVZ4YnhaLW82RGs> ©©©